

**ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ СФОРМОВАНOSTI
ПРОФЕСІЙНО-ЦІННІСНИХ УСТАНОВОК У СТУДЕНТІВ
СТАРШИХ КУРСІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ “ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ”**

В статті розкрито стан сформованості професійно-ціннісних установок студентів старших курсів спеціальності “Фізичного виховання”. Досліджено групу студентів за визначеними методиками та подано порівняльну таблицю з результатами.

Ключові слова: професійно-ціннісні установки, спрямованість, методика.

Деструктивний вплив довкілля, хвороби, гіподинамія та психічні перевантаження є головними причинами катастрофічного зменшення кількості українців (майже на шість мільйонів за останні 20 років). За таких умов роль фізичної культури в житті кожної людини та суспільства неодмінно зростає, зумовлюючи потребу у формуванні нового покоління вчителів фізичного виховання, здатних до ефективної праці у складних та швидкоплинних умовах.

Задоволенню такої потреби в рамках вищих навчальних закладів заважає низка перешкод соціально-гуманітарного характеру, як-от: необґрунтоване зростання кількості, але на шкоду якості закладів, які готують майбутніх учителів фізичного виховання; відсутність адекватної системи відбору здатних до педагогічної справи осіб; інволюція статусу професії вчителя фізичного виховання в молодіжному середовищі; занепад матеріально-технічної бази професійно-педагогічної підготовки тощо.

Безперечним є той факт, що лише підготовка достатньої кількості педагогів-майстрів допоможе зупинити подальшу деградацію духовних, фізичних ціннісних орієнтацій молоді та ентропію української системи фізичного виховання взагалі.

Здійснивши тривалу наукову апробацію, авторські теорії знайшли своє, більш сфокусоване продовження в працях, присвячених професійній підготовці вчителів фізичного виховання: Т. Ротерс (формування духовної культури) [8, с. 121]; Л. Сущенко (теоретико-методичні основи професійної підготовки) [10, с. 21], А. Конаха [4, с. 51], І. Ляхової [6, с. 34], А. Черноштана (модульно-рейтингова технологія організації професійної підготовки майбутніх учителів) [12, с. 132], Г. Генсерук [2, с. 251], Л. Іванової [3, с. 321], В. Мазіна [7, с. 23], О. Федик (формування особистісних якостей, які забезпечують результативність педагогічної діяльності) [11, с. 56] тощо.

На жаль, розмаїття й велика кількість досліджень з проблем підготовки вчителів фізичного виховання надто повільно трансформується у високу якість професійної діяльності молодих педагогів-практиків, що, на наш погляд, пов'язано з існуванням у теорії та практиці професійної підготовки суперечностей між:

– невизначеним характером педагогічної діяльності майбутніх учителів фізичного виховання в університетах та конкретним предметом майбутньої професійної діяльності, який вимагає вияву комплексу когнітивних, емоційно-ціннісних і поведінкових властивостей у реальних педагогічних ситуаціях;

– важливістю забезпечення тривалого фізичного, когнітивного й емоційного контакту майбутніх учителів фізичного виховання з педагогами-майстрами та посиленням тенденції насичення педагогічного процесу методами й засобами, що стимулюють засвоєння фактологічної та спортивної складової професійної підготовки;

– декларацією базового рівня педагогічної майстерності майбутніх учителів фізичного виховання інтегруючою метою професійної підготовки та відсутністю обґрунтованих необхідних і достатніх педагогічних умов стимулювання активної позиції студентів щодо її здобуття.

Прагнення усунути названі суперечності, оптимально використовуючи матеріальні, особистісні та соціальні резерви навчально-виховного процесу вищої школи, детермінує необхідність дослідження стану сформованості професійно-ціннісних установок у студентів старших курсів спеціальності “Фізичне виховання”.

Отже, *метою статті* є наукове дослідження стану сформованості професійно-ціннісних установок у студентів старших курсів спеціальності “Фізичне виховання”.

Перш ніж розпочати розгляд найбільш значущих професійно-ціннісних установок, слід визначити термінологічні основи цього очевидного завдання; проаналізувати відповідні дефініції в існуючих джерелах.

Як зазначають науковці, термін “цінність” прийшов у психологію із соціології, проте сама категорія цінності – одна з центральних у сучасному гуманістичному знанні [5].

Існує два основних фактори, які зумовлюють виникнення або зміну професійно-ціннісної установки у студента – майбутнього фахівця: суб’єктивний (потреби людини) та об’єктивний (зовнішнє середовище). Установка являє собою внутрішню форму поведінки, що виникає під впливом потреб та впливу зовнішнього середовища. Будь-яка діяльність пов’язана з приведенням особистості у відповідну готовність. Налаштування особистості на діяльність становить її установку. Сам же акт поведінки характеризує реалізацію установки [1].

Установка пов’язана з мотивацією діяльності. Між установкою й мотивацією існує органічний взаємозв’язок. Установка впливає на зміну мотивації, але і, у свою чергу, мотивація створює базу для формування установки. Отже, умовою формування професійно-ціннісної установки є взаємодія мотивації з установкою [13].

Установка пов’язана з потребами особистості. Більше того, в практиці інтереси й мотиви виступають рушійною силою, формою прояву потреб. Потреба мотивує готовність, готовність створює базу для формування професійно-ціннісної установки на професійну діяльність [9].

На основі аналізу психолого-педагогічних джерел [1; 5; 9; 13] з метою виявлення професійно-ціннісних установок майбутніх учителів фізичного виховання нами проведено дослідження серед бакалаврів факультетів фізичного виховання. У дослідженні взяли участь 142 студенти спеціальності “Фізичне виховання” Запорізького національного технічного університету, Запорізького національного університету, Класичного приватного університету.

Анкети та бланки методик роздавалися на навчальних заняттях. Студенти їх заповнювали вдома, після чого здавали в деканат.

Дослідження проведено під час навчання студентів у 8-му семестрі.

Узагальнені дані, отримані у ході цього дослідження, наведено в таблиці.

**Найбільш значущі професійно-ціннісні установки
майбутніх учителів фізичного виховання**

№	Ціннісна установка	Кількість респондентів, %
До себе як професіонала:		
1	Досягнення матеріальної заможності	75,56
2	Досягнення соціального престижу, кар'єра	64,44
3	Досягнення самостійності, незалежності	62,22
4	Отримання задоволення від процесу й результатів праці	55,56
5	Професійна самореалізація	44,44
До дитини і дитячого колективу:		
6	Вимогливість до учнів	84,44
7	Принциповість у відносинах з учнями	68,89
8	Справедливість у відносинах з учнями	62,22
9	Чесність у відносинах з учнями	35,56
10	Відповідальність за результат педагогічної взаємодії	33,33
До засобів педагогічного впливу		
11	Використання переважно ліберальних, демократичних засобів	80,00
12	Ситуативний добір педагогічних засобів	73,33
13	Використання "силових" засобів	62,22
14	Підпорядкування засобів перспективній меті діяльності	53,33
15	Використання будь-яких засобів, що дають змогу вирішити наявну проблему	40,00
До мети педагогічної діяльності		
16	Навчання дітей виконувати фізичні вправи	82,22
17	Розвиток фізичних якостей дітей	71,11
18	Боротьба з нестачею рухової активності, шкідливими звичками	55,56
19	Сприяння формуванню гармонійної особистості	51,11
20	Розвиток природних обдарувань дитини	48,89

Для того, щоб із множини даних отримати цілісну картину сформованості професійно-ціннісних установок, проведемо комплексний аналіз результатів.

Результати анкетування латентної ієрархії установок свідчать, що за діагностичними методиками найбільшу кількість кореляційних взаємозв'язків мали егоїстично орієнтовані установки: "Досягнення матеріального достатку", "Досягнення самостійності, незалежності" та "Досягнення соціального престижу, кар'єра". Установки, що характеризують майбутніх учителів фізичного виховання з гуманістичної сторони (такі як "Самореалізація в професії", "Відповідальність за результат педагогічної взаємодії"), перебували в середині або на периферії семантичного простору. Такі результати доводять, що більшість студентів не усвідомила специфіки майбутньої професійної діяльності, зосередивши увагу на другорядних її аспектах.

Також ми бачимо, що матеріальний добробут виявляється основою для розвитку відчуття власної значущості і позитивного ставлення до себе. Зацікавленість студентів у високому рівні матеріального добробуту пояснюється високими потребами цього віку і низькою соціальною захищеністю студентів.

Висновки. Таким чином, за результатами діагностичного дослідження ми констатували, що велика кількість майбутніх учителів фізичного виховання характеризуються завищеною, суперечливою самооцінкою рівня сформованості педагогічно

значущих здібностей; відсутністю прагнення до професійного саовдосконалення; орієнтацією в майбутній професійній діяльності, перш за все, на задоволення матеріальних потреб і досягнення кар'єрних успіхів, з одночасною недостатньою сформованістю гуманних ціннісних установок; невпевненістю при встановленні комунікаційних зв'язків з учнями. При цьому вони не вміють формулювати свої думки, вирішувати педагогічні ситуації, регулювати свій емоційний стан і невербальну поведінку; мають низькі рівні розвитку креативності, комунікативних, організаційних, динамічних здібностей, а також емпатії; низький рівень теоретичних знань із психології. Усе це свідчить про те, що велика кількість майбутніх учителів фізичного виховання має недостатній рівень сформованості професійно-ціннісних установок.

З огляду на вищевикладене ще на етапі навчання у ВНЗ необхідна цілеспрямована, спеціально організована робота, що сприяла б більш ефективному формуванню та розвитку в майбутніх учителів фізичного виховання необхідних професійно-ціннісних установок.

Список використаної літератури

1. Алімова М.А. До проблеми становлення професійних установок майбутніх фахівців та їх зв'язок з різними факторами особистісної ригідності / М.А. Алімова // Психологічна діагностика в освітній практиці : матеріали крайової науково-практичної конференції. – Барнаул : Изд-во БДПУ, 2000. – С. 133–138.

2. Генсерук Г.Р. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до застосування інформаційних технологій у професійній діяльності : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 / Галина Романівна Генсерук ; Тернопільський національний педагогічний ун-т ім. Володимира Гнатюка. – Т., 2005. – 228 с.

3. Іванова Л.І. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до фізкультурно-оздоровчої роботи з учнями загальноосвітніх на / Л.І. Іванова. – К., 2007. – 22 с.

4. Конох А.П. Теоретичні та методичні засади професійної підготовки майбутніх фахівців із спортивно-оздоровчого туризму у вищих навчальних закладах : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : спец. 13.00.04 / Анатолій Петрович Конох. – К., 2007. – 42 с.

5. Лузан С.С. Формування професійної спрямованості у студентів вузів з урахуванням гендерної соціалізації / С.С. Лузан // Проблеми навчально-методичної та виховної роботи у вузі : збірник матеріалів III міжрегіональної науково-практичної конференції. – Сургут, 2006. – С. 105–107.

6. Ляхова І.М. Модульно-рейтингова технологія оцінювання професійної компетентності майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту у ВНЗ / І.М. Ляхова // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки : зб. наук. пр. – Київ ; Запоріжжя, 2006. – Вип. 40. – С. 168–173.

7. Мазін В.М. Формування культури професійної самореалізації майбутніх учителів фізичного виховання : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 / В.М. Мазін. – Запоріжжя, 2008. – 222 с.

8. Ротерс Т.Т. Формування духовної культури майбутніх вчителів фізичного виховання засобами музично-ритмічних занять / Т.Т. Ротерс // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : зб. наук. пр. / за ред. С.С. Єрмакова. – Харків ; Донецьк : ХДАДМ (ХХП), 2005. – № 10. – С. 58–60.

9. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии / С.Л. Рубинштейн. – М., 1996. – 537 с.

10. Сущенко Л.П. Теоретико-методологічні засади професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту у вищих навчальних закладах : автореф. дис. ... д-ра пед. наук спец. 13.00.04 / Людмила Петрівна Сущенко. – К., 2003. – 45 с.

11. Федик О.В. Формування здібностей до тренерської діяльності у майбутніх учителів фізичної культури : дис. ... канд. психол. наук : спец. 19.00.07 / О.В. Федик. – Івано-Франківськ, 2003. – 188 с.

12. Черноштан А.Г. Професійна підготовка майбутнього вчителя фізичного виховання на основі модульно-рейтингової технології навчання : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 / А.Г. Черноштан. – Луганськ, 2002. – 21 с.

13. Шептенко О.Б. Системна детермінація професійних установок в реальній життєдіяльності : автореф. дис. ... к. п. н. / О.Б. Шептунко. – Барнаул, 1998. – 22 с.

Стаття надійшла до редакції 04.08.2012.

Папуча В.Н. Исследование состояния сформированности профессионально-ценностных установок студентов старших курсов специальности “Физическое воспитание”

В статье раскрыто состояние сформированности профессионально-ценностных установок студентов старших курсов специальности “Физическое воспитание”. Автором исследована группа студентов по определенным методикам и представлена сравнительная таблица с результатами.

Ключевые слова: профессионально-ценностные установки, направленность, методика.

Papucha V. Research of the state of formation of professionally-valued options of senior courses' students of “Physical education” speciality

The state of formed of the professionally-valued options of students of senior courses of speciality of “Physical education” is investigational in the article. The group of students is investigational an author after certain methodologies and a comparative table is given with results.

Key words: professionally-valued options, direction, methodology.